

***Inleiding bij de opening van de tentoonstelling “Kijk nou maar” van Johan Kuhlmann d.d.
10 januari 2010***

Goedemiddag,

Fijn dat u gekomen bent en sneeuw en kou heeft getrotseerd. Het is een bijzondere ervaring om het werk van Johan Kuhlmann hier te zien, in deze prachtige lichte ruimte waar het werk van Johan met alle kleur volledig tot zijn recht komt.

Johan heeft mij gevraagd iets te vertellen over zijn werk bij de opening van deze tentoonstelling “Kijk nou maar!”. Ik ken Johan al sinds 1991 en ook zijn werk ken ik dus al heel lang. Ik heb de ontwikkelingen in zijn werk altijd gevolgd en heb in een grijs verleden kunstgeschiedenis gestudeerd.

Omdat ik Johan en zijn werk al zo lang ken is het moeilijk om iets te vertellen, maar ik ga toch een poging wagen.

Johan noemt zichzelf een bouwer. Het gebruik van collage en architectuur en ruimte kenmerken zijn werk. Dit geldt voor de objecten en voor de schilderijen. Op het eerste gezicht lijken dit heel andere werken, maar deze thema's komen telkens terug.

Eerst zal ik iets vertellen over collage, dan over de architectuur en tot slot iets over de series die hier hangen: Software, Archiment en Europa.

Collage

Bij het zien van die collagetechniek denk ik aan een aantal andere kunstenaars.

Tijdens mijn studie heb ik het vroege werk van Karel Appel wat uitgebreider bekeken. Ook hij maakt gebruik van het bij elkaar brengen van verschillende materialen en onderwerpen. Wat bij hem opvalt, is dat hij gebruik maakt van materialen, maar ook van onderwerpen, die hij op straat tegenkomt. Zo heeft hij sculpturen gemaakt van gevonden voorwerpen waardoor een nieuw beeld werd neergezet. Ook bij de schilderijen van Karel Appel spelen de beelden die hij op straat tegenkomt een belangrijke rol. Zo heeft hij een schilderij van een vrachtwagenchauffeur die met zijn arm uit het raam hangt.

Toen ik Johan vroeg naar kunstenaars die hem inspireerden noemde hij de Spanjaard Antoni Tàpies uit Barcelona (geboren in 1923), in Spanje de belangrijkste vertegenwoordiger van het abstract expressionisme. Tàpies werkt met grote oppervlakken, en met verschillende materialen. Zo gebruikt hij verf, soms dikke lagen verf, die hij inkerft en waar hij afdrukken van fossielen in aanbrengt. Ook brengt hij zand aan in zijn vlakken om reliëf te krijgen.

Daarnaast noemde Johan de Amerikaanse Robert Rauschenberg (ook afkomstig uit de stroming van abstract expressionisme en grondlegger pop art) uit 1925 en in 2008 overleden. Zijn techniek wordt combine painting genoemd in het Nederlands wordt dat wel assemblage kunst genoemd. Ik citeer: “Hij selecteert en combineert groepen ongelijksoortige afbeeldingen en voorwerpen. Hij doet dit om het traditionele denkbeeld over de ruimte in het kunstwerk te doorbreken. R neemt op een natuurlijke manier alledaagse voorwerpen in zijn werk op, zoals krantenfoto's. Hij doet dit op een manier zoals kunstenaars eeuwenlang verf hadden gebruikt”

Wie het werk van Johan bekijkt ziet dat ze niet opgebouwd zijn uit ‘toevallige’ beelden die zijn samengebracht, zoals ik beschreef bij Karel Appel, die zich laat inspireren door wat hij tegenkomt, maar dat het uitdrukkelijk gecomposeerde werken zijn. Dit is het kenmerk van alle werken die hier hangen. Of het sculpturen zijn of ‘platte’ collages. Bij de serie software is het ‘toevallige’ element wel aanwezig. Johan heeft zich bij het bouwen van deze objecten wel laten inspireren door de vorm van het materiaal.

Vergelijkbaar met Rauschenberg brengt Johan beelden bijeen die van oorsprong niet bij elkaar horen, Het beeld dat dan ontstaat, is waar het om gaat: het bij elkaar brengen van verschillende werelden, van verschillende beelden, van verschillende tijden om vastomlijnde kaders te doorbreken. Op die manier vertelt hij zijn verhaal. Dit maakt het werk van Johan spannend en een feestje om naar te kijken.

Architectuur

Een ander element dat altijd terugkomt, is de architectuur. Bijvoorbeeld: Vroeg werk van Johan, dat hier niet tentoongesteld wordt, is geïnspireerd op huizen uit Jemen. Maar ook in de serie Software en de schilderijenseries Archiment en in het nieuwste werk Europa komt dit terug.

Zoals ik al aangaf zijn de objecten een gebouwtje op zich dat door het in te richten weer een verhaal vormt.

De architectuur in de schilderijen zijn herkenbare bestaande bouwwerken. Soms wordt het gehele gebouw afgebeeld, soms een gedeelte ervan en soms alleen de plattegrond. De keuze van het gebouw heeft een functie binnen het verhaal dat verteld moet worden en is in Archiment de leidraad van het verhaal. De gebouwen zijn gekoppeld aan de verschillende wereldreligies en culturen. Deze gebouwen hebben een waarde op zich. Over de architectuur van deze gebouwen is immers nagedacht omdat deze gebouwen een ideologie moesten uitdragen en daarom symbolisch zijn voor de stroming die ze representeren. De andere elementen zijn daar zorgvuldig bij uitgezocht om het verhaal compleet te maken.

Johan maakt de laatste tijd schilderijen, wat ik een hele mooie ontwikkeling vind in zijn werk. Maar het is bijzonder dat als architectuur een rol speelt in je werk en je jezelf een bouwer noemt dat je gaat werken in het platte vlak.

Software

De titels van deze serie maken het al duidelijk: *Sweet Software House* en *Sancta Digitalia*; deze hele serie software heeft als thema de computerwereld. Zoals gezegd heeft hier de vorm een rol gespeeld bij de opbouw van het werk.

Het bij elkaar brengen van verschillende werelden en tijden komen bij deze serie nadrukkelijk aan de orde. Bijvoorbeeld: *Wereldaltaar*, waarin de werelden door middel van voorwerpen en beelden zijn opgenomen en *Sancta Digitalia* waarin de middeleeuwen en de nieuwe, huidige wereld bij elkaar zijn gebracht. Maar ook symbolisch worden werelden bij elkaar gebracht; de digitale wereld, Internet, brengt werelddelen heel dicht bij elkaar. Sommigen, en niet de minsten, zijn bang dat dit niet het echte contact, maar alleen maar een virtueel contact oplevert.

Het proces van het maken van ‘software’ is tijdrovend en het proces is dus van belang. Van deze serie zijn maar 4 kunstwerken per jaar gemaakt.

Archiment

De serie Archiment bestaat uit 9 schilderijen, een groot deel daarvan hangt hier. Ze hebben allemaal hetzelfde formaat, 80x80 cm. Belangrijke eerste stap bij het bouwen van het schilderij is het bepalen van het beeld en de toonaangevende kleur van het schilderij. Daarna wordt een architecturaal beeld gezocht, dat past bij het verhaal dat verteld moet worden. In deze serie worden ook tijden en werelden bij elkaar gebracht, christendom, jodendom, maar ook Aziatische religies. De complete serie levert een beeld van de wereldstromingen dat stof tot nadenken geeft over bijvoorbeeld verhoudingen daartussen.

Ik kan niet nalaten te zegen dat ook hier religie en kunst en architectuur weer bij elkaar komen, zoals dat al eeuwenlang gebeurt, maar nu op een heel andere manier.

Europa

De serie waar Johan op dit moment mee bezig is, Europa, geeft ook bestaande plaatsen weer. In tegenstelling tot de eerdere series zijn dit rustige werken die niet zijn opgebouwd uit veel 'kleinere' elementen, maar die één beeld weergeven. In deze serie wordt ook weer in het platte vlak gewerkt, wel is het bijzonder dat de schilderijen ook zonder lijst, 'dik' zijn en dus een eindje van de muur afhangen. Omdat het rustig en grotendeels natuurgetrouw is, valt op dat er iets bijzonders is opgenomen dat de kijker tot nadenken stemt. Wat doen bijvoorbeeld de paarden en herten in de lucht van de schilderijen van Duitsland? Dit vraagt om verdere bestudering van de verhalen die Johan hier vertelt.

En dat is dan ook de opdracht aan de kijker tijdens deze tentoonstelling: **Kijk nou maar...** Geniet van deze tentoonstelling en ga er over in gesprek met elkaar!

10 januari 2010

Inka Nanninga, kunsthistoricus

inka_nanninga@hotmail.com